

Juhász Előd
ZENEKÖZELBEN 2.
Beszélgetések egy rádióműsor
nem muzsikus kiválóságaival

JUHÁSZ ELŐD
Zeneközelben 2.

*Beszélgetések egy rádióműsor
nem muzsikus kiválóságaival*

NAP KIADÓ

– Itt mögöttünk az egyik képnek a felirata az, hogy Szabad asszociálni! Ez nemcsak erre a képre vonatkozik, hanem amennyi művet én láttam és olvastam tőled, azok mind-mind felkínálják ezt a lehetőséget, hogy tulajdonképpen azzal válik a mű teljessé, hogy én befogadom, elfogadom, hozzáteszem saját magamat.

– Ez teljes mértékig így van, és talán azért is kerültél ennek a képnek a vonzásába, mert ez központi helyen van, azért, mert ez az egész kiállításra kell, hogy érvényes legyen. Mert valóban, az alkotó mellett a befogadó is hozzáteszi önmagát, és így válik az alkotás teljes egészé. Mert a művész, amikor elgondol valamit, és aztán megvalósítja, akkor az már maga a mű, de amikor megjelenik, vagy a befogadóhoz, a nyitott befogadóhoz jut, akkor még többé válik. Elindul egy szellemi úton.

Amikor én ezt így elgondolom, hogy az anyagot átlényegítem, energiát fektetek be, és ezt az energiát szeretném átadni – illetve az a jó, ha ez a képről lejön. Én egyébként azért is szeretem más művész kollégáknak, régi és mostani művészeknek a munkáját nézni, mert mindig azt érzem, hogy energiát kapok tőlük. Mert itt egy ilyen energiaátadás folyamata történik és a néző ezt az energiát megkapja, amitől a hétköznapi élete esetleg jobb lesz, akár még egy betegsége is elmúlhat ettől.

Nagyon jó az, amikor az anyagot átszellemítjük, akkor energia szabadul fel. Legalábbis én ezt így gondolom, mert nagyon sok helyen pregnánsan éreztem, hogy ez energiaátadás, ami a képekből sugárzik. Bemegyek egy kiállítóterembe és érzem, és mindjárt ahhoz a képhez megyek oda először, amiből a legtöbb energiát érzem. Ez fontos szerintem. De hát ugyanúgy megvan a zenében is, meg hát a többi művészetben. A művészetek mindegyikében megvan, de a zene valahol még elvontabb, még absztraktabb dolog, hogy egy hangszeren, vagy egy hangon keresztül hozunk létre olyan kisugárzásokat, olyan energiákat, amiknek köszönhetően egy picit föl tudunk emelkedni a földi létől.

2013. január 26.

FREUND TAMÁS

„Betegség a felejtés képtelensége”

Megkérdezhetik, hogy egy országosan, sőt világszerte ismert neurobiológus miképpen kapott helyet ebben a társművészi összeállításban. A válasz nem nehéz: mert a világszerte megbecsült tudós remek muzsikos is! No, azért talán nem a legnagyobbak szintjén, de annyira igen, hogy a zene, a művészetek titkait ne csak mint hallgató, hanem mint aktív közreműködő is megérezze, sőt, értelmezze!

A mai napig klarinétozik – néhai Vukán György barátunkkal közös felvétele egyik sokszor újrhallgatott kedvencem! –, és ha ideje engedi, énekel is, korábban például Csiba Lajos barátom feleségének, Emődi Györgyinek a kórusában. Többszöri műsortalálkozásunk során, büszkén mondhatom, baráti kapcsolat alakult ki közöttünk. Ennek szép példája, hogy vállalta, 2014 júniusában napvilágot látott Vukán-könyvem (*A zene a Jóistennél van*) bemutatóján nemcsak szóban emlékezik elhunyt barátjára, hanem zenéléssel is!

– Mennyire tanulható, mennyire tanítható az improvizálás, a rögtönzés?

– Én úgy gondolom, hogy elsősorban bátorság kérdése, és hogy időben elkezdje az ember. Egyszerűen, ha ezzel a kultúrával, az improvizatív zene kultúrájával nő fel, és zeneiskolai tanulmányai során is gyakran érintkezik majd ezzel a fajta muzsikálással, akkor biztos, hogy mindenkiből elő lehet hozni.

– *Biztos, hogy mindenkiből?*

– Én biztos vagyok benne. Azok a profi zeneművészek, akik egész életükben megszokták, hogy szigorúan követni kell, ami le van írva a kottában, azok már szerintem felnőtt korban nagyon nehezen tudják rávenni magukat arra, hogy akármilyen témára szabadon engedjék a fantáziájukat és valamit ott, a helyszínen komponáljanak meg. Mert ez tulajdonképpen egy azonnali komponálási folyamat, ami Bach korában még teljesen természetes volt, valószínűleg az összes műve úgy született meg, hogy egyszerűen leült és improvizált, aztán meg lekottázhatta.

Ez ma már nyilvánvalóan nem így működik. Ma már sajnos, legalábbis én úgy gondolom, hogy sajnos, majdhogynem körzővel és vonalzóval írják a zeneműveket a mai modern zeneszerzők, és ez már nem tudom, mennyire kapcsolható az improvizációhoz. Szóval a lényegre visszatérve, úgy gondolom, hogy ez fiatal korban tanulható, és én bátorítanám is a zeneiskolai tanárokat arra, hogy próbálják meg időnként rávenni a nebulókat, kicsit eresszék el a fantáziájukat. Kapjanak három hangot, és valamit rögtönözzenek rá, mert ezt abban a korban meg lehet tanulni, illetve bátorságot lehet szerezni hozzá, és később megjön ehhez a bátorsághoz a sokkal magasabb technikai tudás, akkor pedig egészen komoly szintre is lehet fejleszteni.

– *És elképzelhető, hogy ez a „rögtönzőkedv”, ami a nebulóknál megjelenik, vagy megjelenhet, később más tanulmányaikra is jó hatással van?*

– Most nagyon fejen találsz a szöveget, mert úgy gondolom, hogy az én tudományos, kutatói alkotóképességem, kreativitásom, az igen sokat köszönhet a hajdani, gyermekkori dzsesszmuzsikálásnak. Egyrészt azért, mert a belső világot hihetetlen módon gazdagítja az aktív muzsikálás, az improvizáció is természetesen, és ez a belső világ határozza meg agyunkban azt a hullámtevékenységet, vagy oszcillációt, ami a tanulási és memória-folyamatokhoz alapvető. Ez a hullámtevékenység az, ami az éppen kódoló idegsejtek működését összehangolja, így lehetővé válik a memória beégetése, sőt olyan mély, akár tudatalatti rekeszekbe is, amelyekből a kreatív, új gondolatok támadnak. Tehát így a muzsi-

kálás, a zene, a más művészetek révén fejlesztett és gazdagodott belső világ, az növeli egyértelműen az ember kreativitását.

Ezen belül az improvizáció helye meg még különlegesebb, hiszen itt arról van szó, hogy az ember hisz magában annyira, hogy át meri adni magát belső, legmélyebb énjéből, ösztöneiből származó új gondolatoknak. Utat mer ezeknek nyitni, hiszen ez történik a színpadon is, amikor vége annak a két sornak a dzsesszben, ami le van írva, és ha ilyenkor az ember majrészik, és nem meri igazából elengedni magát, abból csak valami nagyon görcsös, hallgathatatlan dolog keletkezik. De ha az évek során megtanul bízni magában és az ösztöneire hallgatni, akkor valami egészen csodálatos dolog is kisülhet belőle.

A tudományos kutatómunkában igen gyakran szükség van arra, hogy az embernek megmagyarázhatatlan ötletei valahonnan a nagyon mélyről támadjanak. Sokszor nem tudom megmagyarázni, hogy honnan jött az ötlet, de aztán kiderült, hogy ez volt a legjobb megoldás az adott pillanat problémájára.

– *A kutató szerint ezek a legbenső énből felfakadó gondolatok vagy ötletek, ezek valamiképpen megfoghatók, vagy maradunk annál, hogy az intuíción fentről, a Jóistentől, innen-onnan származik?*

– Mindenfajta tudományos intuíciónak azért konkrét ismeretanyagon kell alapulnia, tehát azt ne gondolja senki, hogy ha kiválóan megtanul improvizálni, és tele van önbizalommal, akkor majd az egyébként szükséges ismeretanyag nélkül is ő majd kiváló ötletekkel fog előállni. Nem. Ezeket az ismereteket meg kell szerezni, viszont amikor az ember az ismeretlét elraktározza, be kell vonni ezeket a belső világunk habarcsával. Innentől fogva rájövünk, hogy a téglákat nem csak egymás mellé lehet pakolni, mint a napjaink szakbarbár gyűjtögető tudósai, hanem egymás tetejére is lehet rakni, így lesz belőlük új épület. És minél vastagabb ez a habarcs, annál többhöz hozzáragadnak ezek az ismeretlétlét, annál szélesebb az asszociációs képesség. Illetve minél jobban egyedi ez a habarcs – belső világunknak ugye, jellemzője, hogy egyedi –, onnantól fogva az is biztosítva van, hogy nekem más jut eszembe ugyanarról a dologról, mint az átlagembernek. Ez pedig nyilvánvalóan a kreativitás alapja.

– Néha írás közben, ha elkezdek egy mondatot, olyan érzésem támad, hogy írom, írom, és mintha nem is éntőlem jönnének azok a gondolatok, az a megfogalmazás.

– Igen, ennek szerintem hasonló gyökerei vannak, mikor az ember tudatalatti rekeszeibe is eltárol információkat, ezeket tulajdonképpen nem is szándékosan veszi elő, valamiféle alkotótevékenység során, mint például egy cikk írása. Gyakran azon veszem észre magam, hogy ha csak gondolatban próbálok felidézni ezeket a gondolatokat és összefűzni őket egyfajta cikkelemzéssé, nem úgy jönnek elő, mint amikor írom. Tehát az írásnál viszontlátom rögtön a gondolatokat, amiket megszülettem, ez más agykéregrégiókat is aktivál.

– Kimutathatóan?

– Igen, egyértelműen. Az írásnál és aztán visszaolvasásnál más csatornákon kezd a tudatalattiból megmozgatni régen leülepedett intuíciónkat, érzésvilágokat, gondolatokat stb., és minél több módon próbáljuk mobilizálni ezeket az ismeretglóbulákat, annál több fog belőlük beugrani. Egy idő után azon vesszük észre magunkat, hogy már nem is tudjuk, honnan jött ez a gondolat, de milyen hihetetlenül belestimmel abba a sorba, amit én most éppen írni akarok.

– *Vukán Gyuri szokta emlegetni, hogy neki muszáj leülni és komponálni. Hihetetlenül termékeny, nagyon sok mindent meg tud írni, és azoknak mindig van eleje, vége, közepe. Mind tartalmas, mind színvonalas. Az előbbi téglákra, amiket említettél, nem ellenpélda az ötéves Mozart?*

– Különleges tehetségek mindig voltak és mindig lesznek. Nem gondolom, hogy a komponálás agyi mechanizmusát pont az őhöz hasonló csodagyerekek agyműködésén keresztül fogjuk megérteni, hiszen ők jelentik a kivételt. Azt, hogy léteznek ilyen különleges tehetségek és ez a tehetség öröklődik, azt nagyon jól tudjuk, hiszen sok példa van rá, nem csak zenében, a tudomány vagy más művészetek terén is. Hogy ez miben áll, mi az, ami ezeknek az embereknek az agyában más, mint a többi emberében, és milyen gének kódolják, rejtély. Gének kódolják, az egészen biztos, különben nem tudna generációkról generációkra öröklődni.

– *Leopold Mozart, Amadeus Mozart, vagy a Bach család.*

– Vagy a Bach család, igen. Tehát biztos, hogy vannak genetikailag meghatározott agyműködésbeli különbségek, de hogy ez miben áll, azt még nem tudjuk. Nyilvánvaló tipp, amire mindenki gondol, hogy biztosan a komponáláshoz kapcsolódó agykéregterület, ami ezekben az emberekben nagyobb. De hát ez nem ilyen egyszerű. Einstein agyát is agyonvizsgálták, és nem találtak benne egyetlen olyan területet sem, ami az átlagnál nagyobb lett volna. Tehát nem ilyen egyszerű a dolog, mint a méretbeli különbség. Nem is annyira az idegsejtek száma a meghatározó, hanem kapcsolataik sűrűsége. Nem mindegy, hogy az agykéregben az egyes idegsejtek tízezer vagy százezer másikhoz kapcsolódnak. Legalább ennyire fontosak azok az ősi pályarendszerek is, amelyek az érzelmi és motivációs impulzusokat szállítják az agykéregbe, a tárolás, a gondolkodás helyszínére.

– *Mindenkinél?*

– Mindenkinél, igen. Na most, ezek a pályarendszerek nem egyenletes sűrűséggel „idegzik” be az összes agykérget, hanem emberenként egyénileg, genetikailag determinált módon változhat, hogy kinek a látókérgét idegzik be gazdagabban, kinek a hallókérgét, kinek a tapintással kapcsolatos. Nyilvánvaló, hogy ha ezek az érzelmi impulzusok által meghatározott agyi hullámtevékenységek valakinek a látókérgében sokkal kifejezettebbek, akkor ő inkább a vizuális művészetek terén lesz tehetségesebb, míg akinek ez az akusztikus kérgére jellemző, annál valószínűleg valami szónoklattel kapcsolatos tehetsége, vagy éppen komponálásban való tehetsége lesz a jellemző.

– *De ezek természetesen ötvöződhetnek is. Egy példát mondok: néhány professzorunk, a Zeneakadémián, Szabolcsi Bence mesélte, aki szinte az egész zeneirodalmat le tudta zongorázni bármikor – hihetetlen! –, hogy ha ő egy kottát megnézett és mondjuk kétszer elolvasta, az rögződött számára egy életre. Lefényképezte.*

– Igen, ez valóban rendkívüli adottság. Mint Mozart, aki egy hallásra egy misét, vagy egy operát le tudott már gyerekkorában kottázni. Állítólag az egész zenekari partitúrát gyakorlatilag leírta hallás után. Van,

akinek ez vizuális ingerekkel is ugyanígy működik: megnézi, és mintha lefényképezte volna. Vannak ilyen fényképmemóriájú emberek. Ennek is, megint csak azt kell mondjam, hogy a pontos agyi mechanizmusát nem ismerjük, de hogy számára ez rendkívül hasznos, az egészen biztos.

– *Nekem volt olyan kollégám, aki annak idején évekre visszamenőleg el tudta mondani, hogy egy zongoraművész mit játszott adott koncerten, milyen ruhát viselt, milyen cipő volt rajta, tehát ilyen abszolút felesleges emlékképeket is őrzött. Azt hiszem, ez is lehet jó beállítottságú és pazarló beállítottságú.*

– Hát igen. A felejtés képtelensége egyébként egy komoly betegség, súlyos formái is vannak, amikor az ember különböző traumatikus élményeket nem képes elfelejteni, sőt, mindenről az jut az eszébe. Ez a poszttraumatikus stressz betegség (PTSD), ami akár öngyilkossághoz is vezethet. Amerikában is gyakori, hogy a frontról hazatérő katonák, ha PTSD-ben szenvednek, egyszer csak kiirtják a családjukat, majd öngyilkosok lesznek.

– *Maradjunk egy kicsit ennél az általad említett legbensőbb énnél, ami ugye egyedi, ezt hangsúlyoztad, és bizonyára így van, hiszen látjuk a saját gyermekeinknél is, hogy mindegyik teljesen más, pedig ugyanazon töből fakadtak, sarjadtak. Azért érdekel ez a legbensőbb én, mert ha valami, pontosan ez teszi egyéniséggé, egyénné az embert. Ha úgy tetszik, akkor a gondolkodását, vagy ha még mélyebbre megyek, akkor a lelkét.*

– Így van, és ennek egy igen jelentős része öröklődő, az ingereket átvivő anyagoknak és az azokat érzékelő vagy szállító fehérjéknek a szintje, amelyek tulajdonképpen ennek a belső világnak az impulzusait szállítják és az egész agykérgi működésünket befolyásolják, ezeknek a szintje genetikailag determinált, és viszonylag szűk kereteken belül meg is határozzák a személyiségjegyeket. Többek közt az impulzivitást, az érzélemvilág gazdagságát, ami persze fejleszthető, de mindenki valamilyen adottsággal indul ezen a területen.

– *Ezek jobban meghatározzák, mint az asztrológia és egyebek, amik sok mindent meg tudnak úgymond előre határozni a születési év, hónap és percből?*

– Én az asztrológiáról nem szeretnék beszélni, mert tudósként is ülök itt és a tudomány jelenleg nem talál semmiféle bizonyítékot az asztrológia tanaira, úgyhogy maradjunk annál, hogy ha az ember bizonyos személyiségjegyekkel születik, és hajlammal egy túlzott emocionalitásra, hogyan lehet egy ilyen adottságot egy egészséges, de intenzív érzélemvilággá alakítani. Ami, például ha a megismerni vágyással párosul és egyfajta pozitív gondolkodással, akkor nem önsorsrontó módon lesz az illető rendkívül érzélemgazdag ember, genetikusan determinálva érzélemgazdag, hanem esetleg ennek a gazdagságnak a pozitívumait fogja élvezni, és kreatív alkotótevékenységben ölthet testet nála mindez, akár művészként, akár tudósként.

A magyar egyébként rendkívül érzélemgazdag nemzet, s ennek a pozitívumait megtapasztalhatta mindenki, aki például elment az *Álmok álmodói, világraszóló magyarok* kiállításra annak idején. Aki egy kicsit is követi a magyar művészeti élet igen jelentős nemzetközi megbecsültségét, tudja, hogy igenis egy rendkívül érzélemgazdag és kreatív nép. És hogy itt a genetikának milyen szerepe van? Azt mondanám, hogy kevés, hiszen a Kárpát-medence egyfajta genetikai olvasztótégely volt, itt tisztán ősmagyar génekkel rendelkező emberek szerintem már nem is nagyon léteznek. Viszont ez jót tett a génállomáynak, ez az intenzív keveredés, hogy a németektől, zsidóktól kezdve a környező szláv népekig mindenki keveredett, és egyébként sem lehet szó egy genetikailag nyitott közösség esetében, hogy különböző génekre szelektálódjon a társadalom.

Itt inkább nem is a gének, hanem a viselkedésmintázatok átörökítéséről van szó, ez ugyanúgy működik evolúciós, szelekciós mechanizmusok által, mint bármi más. És azt hiszem, hogy itt, a magyarság esetében, talán történelmi okokra is visszavezethető módon, az érzélemgazdagság, az intenzív emocionális élet és gondolkodás az, ami mint viselkedésminta öröklődik generációról generációra – meg kell tanulnunk ennek a pozitívumait élvezni. A negatívumait mindenki ismeri, ugye az öngyilkossági statisztikákban élen állunk, válásban, alkoholizmusban ugyanúgy dobogós helyünk van a világon. Ezek ennek a fajta életfelfogásnak és érzélemgazdagságnak a negatívumai.

– *Ilyenkor tudok egyetérteni Kocsis Zoltánnal, akivel nemrégben beszélgettem itt a szomszédos zenei stúdióban. Ő is azt mondta, hogy ha rajta múlna, akkor az ének-zene oktatást, ha tetszik, akkor a Kodály által, Ádám Jenő által kialakított szisztémát, annak lényegét, az ének-zene művészeti oktatást meghagyná, sőt erősítené már kezdettől.*

– Abszolút egyetértünk. Én az idegtudományi kutatási eredmények alapján ugyanezt mondom, körülbelül tizenkét éve, elmondtam a parlamentben, elmondtam minisztériumi rendezvényeken, különböző pedagógusfórumokon, és mindig abban reménykedtem, hogy egyszer majd csak lesz valami foganatja. Ehelyett ennek éppen az ellenkezőjét tapasztaljuk, azt hiszem, már az utolsó énekórát is kiirtották a középiskolai tanrendből. Remélem, hogy most az új oktatási kormányzat egy kicsit másképpen gondolkodik a művészeti oktatásról és nevelésről, hiszen egyértelműen alátámasztják a neurobiológia mai eredményei azt, hogy a tanulást és memóriakapacitást, a kreatív gondolkodóképességet a lehető legjobban a rendszeres katartikus élményekhez való jutás biztosítja. Katartikus élményhez csak egészen különleges pedagógusalkatok képesek juttatni a diákokat a természettudományok terén. Művészetek terén ez jóval egyszerűbb. Fizikában mondjuk, Öveges professzor különleges karizmáját nem kell senkinek sem bizonygatni. Hasonló karizmatikus természettudós pedagógusokra is óriási szükség lenne, de ennél egyszerűbb talán művészi élményekhez juttatni a diákokat.

– *Miért lenne egyszerűbb?*

– Én úgy gondolom, hogy a művészetek mindig is érzelmi húrokat pengetnek, erről szólnak tulajdonképpen, hogy az embernek egy kicsit megmozgassák a belső világát, és különböző érzékszerveinken keresztül egyszerre hassanak a legbensőbb énünkre, a lelkünkre. Így nyilván könnyebb az emberekben fölrázni a szunnyadó kreatív gondolatokat, és gazdagítani ezt a belső világot. Én azt hiszem, hogy nem kell különösebben magyarázni, hogy miért nyújt nekem például Bach *h-moll miséjének* vagy Kodály *Budavári Te Deumának* némelyik része háttorzongató élményt akkor is, ha már ötvenedszer éneklek el, vagy hallgatom. Nagyon nehezen érhető el ilyesfajta reagálás, ha egy természettudomá-

nyos előadást hallok. Bár azt is rendkívüli módon élvezem. Múlt héten volt itt, Magyarországon egy Nobel-díjas. Fantasztikus előadást tartott, mindenki csüngött minden szaván, szívtuk magunkba, de azért a hideg nem futkosott a hátamon. Pedig akkor hallottam először életemben, és nagyon meggyőző volt. Viszont egyes zeneművek esetében, ha ötvenedszer hallom, akkor is libabőrös leszek, vagy ha koncerten énekelem, elcsuklik a hangom.

– *A Budavári Te Deumról még az jut eszembe – miközben Csiba Lajos barátom megkeresi azt a bizonyos utolsó néhány percet, hogy fel tudjuk idézni –, hogy annak idején a Zeneakadémián, a zenetudományi tanszakon Bárdos tanár úr növendéke lehettem öt évig, csoda! És pontosan a Budavári Te Deumot elemeztük heteken keresztül, nyilván te is tudod, amire célzok, hogy minél mélyebbre megyünk, annál megfejthetlenebb a titok. A hatás nem, a hatást azt érezzük, de hogy mitől ilyen és egyáltalában hogy ez a katarzis hogyan valósul meg, ezt csak hallgatni lehet...*

Maradjunk még egy picit itt, a léleknél, a zenénél. Hiszen a zene szerepére, veszélyére annak idején már a görögök felhívták a figyelmet: lehet vele élni is és lehet vele visszaélni. Platónra gondolok.

– Platónnak ezeket a gondolatait én igazából nem ismerem, de biztosan megosztod velem. Hogy hogyan lehet vele visszaélni, azt nem tudom, az biztos, hogy a muzsika, ha az ember tényleg őszintén viszonyul hozzá és kritikusan, de nyitott lélekkel, nyitott szívvel, én nehezen tudom elképzelni, hogy az bárkinek is ártasson.

– *Platón Államában ír arról, hogy van bizonyos zene, ami az embereket nem katartikusan felemeli, hanem éppenséggel lebélyézőz. Nem akarok semmilyen mai párhuzamot vonni, de ha arra gondolsz, hogy megáll melletted egy autó, és mást nem lehet hallani, mint bumm-bumm-bumm-bumm, amiről elmondhatjuk, hogy ez már nem zenei kategória...*

– Ez valóban közelebb áll a zaj fogalmához, mint a muzsikához. A szörnyű ebben az, hogy a fiatalok egy jelentős része folyamatosan kiteszi az agyát ilyen ingereknek, tehát még a metrón közlekedve is a fején van a fejhallgató, és abból időnként úgy bömböl ez a tuc-tuc zene,

techno vagy valami ilyesmi, hogy a mellettük állók is tisztán hallják, fejhallgató nélkül – ő ilyen hangerővel hallgatja ezt a szörnyen monoton zenét. El nem tudom képzelni, hogy ebből milyen örömrözet származhat, azt, hogy milyen károk, azt viszont viszonylag jól ismerjük, hiszen az információrobbanás korszakában élünk.

Az információözön rendkívüli módon terheli az agyunkat, hiszen nem erre lett kitalálva az emberi agy, hogy folyamatosan, minden másodpercben többféle érzékszervi információt dolgozzon föl. Ez az információözön, ez egyfajta adaptációs nyomásként is nehezedik az emberi agyra, hiszen minden biológiai rendszer, ha megváltozik a környezete, próbál alkalmazkodni, az éppen létező genetikai variánsok közül a szelekció kiválasztja az új környezethez legjobban idomulót. Minél nagyobb ez a környezeti változás, annál nagyobb az adaptációs nyomás. Az információrobbanás az agyunk információs környezetében jelent óriási változást, és ez is egyfajta adaptációs nyomásként nehezedik az emberi agyra, ami arra kényszeríti az agyat, hogy keresse a megbirkózási stratégiákat. És mikkel találkozunk? Például alkoholizmus és a drogok világába meneküléssel. Nem bírja az agy ezt az özönt, és leengedi a rolót, vagy a drogok lila ködébe burkolózik, befelé fordulva próbál valamifajta túléléshez szükséges örömrözethez jutni. Vagy pedig szelektálatlanul hajszojja az információt. Nem csak konkrét ismeretanyagra gondolok, hanem az érzékszerveink folyamatos bombázására, akár zenei vagy egyéb akusztikus információnak való kitettségre.

– *Ilyen hangtapétára gondolsz, hogy állandóan szól valami.*

– Igen, így van. Ez is próbára teszi az ember agyának alkalmazkodóképességét, és mivel képtelenség tudatosan feldolgozni ilyen mennyiségű információt, ezekkel csak felületesen telítjük a memóriaraktárainkat. Nincs idő, energia, hogy a belső világunk hozzátegyje a maga impulzusait.

– *Beágyazását, védekezését, ha úgy tetszik.*

– Igen. Szükséges az, hogy a belső világ ráüsse a maga érzelmi vagy motivációs pecsétjét arra az információcsomagra, hogy az eltárolható és előhívható legyen, hogy valaha hasznát is vegyük ennek az informá-

ciócsomagnak. De ha ilyen örületes tempóban hajszojja az információt, akkor nincs lehetősége a belső világnak ezt a pecsétet ráütni, tehát az ismeretanyag nem lesz felhasználható, és emiatt az ember folyamatos sikertelenség-, kudarcélménynek van kitéve. Ez egyfajta krónikus stresszállapothoz vezet, ami pedig maga után vonja a neurológiai és pszichiátriai betegségek sokaságát. A WHO (Egészségügyi Világszervezet) előrejelzései szerint is a 2020-as–30-as években a depresszió, a szorongás és a pánikbetegség lesznek a civilizált társadalmak egészség-gazdasági szempontból legsúlyosabb betegségei.

– *Visszatérnék az utolsó gondolatokhoz, hogy lélekjobbitás, nemesítés, ezek a végszavak – és az információáradat. Hogyan lehet feloldani?*

– Általános érvényű receptek nincsenek. Gondolom, a tudósnak az a fő feladata, hogy felhívja a figyelmet az információrobbanásból fakadó veszélyekre. Az agyra nehezedő adaptációs vagy alkalmazkodási nyomás, az egy valós tény, ezt mindenkinek tudnia kell, és meg kell találnia a saját érzelmvilágának, életkörülményeinek, szakmai tevékenységének legmegfelelőbb megbirkózási stratégiát.

Az biztos, hogy a művészeti nevelés révén gazdagított belső világ megkönnyíti ezt az alkalmazkodást. A művészeti nevelésnek gimnáziumban arra kellene törekedni, hogy az illető aktívan részt vegyen művészeti alkotótevékenységben. Foglalkozzanak minél többet muzsikálással, költészettel, színjátszással, fessenek, vagy járjanak kerámia-szakkörbe. Ez lenne az ideális, de már az is óriási jelentőségű, ha csak ezeknek a művészeti alkotásoknak a befogadását sajátítja el. Hiszen az is különleges képességnek számít, hogyha valaki teljesen nyitottan fordul ezek felé a művészeti alkotások felé.

A befogadásnak egyfajta folyosót kell nyitni a külvilág és az agyunk, a legbensőbb énünk között, hiszen ugyanez a folyosó az, amin tulajdonképpen a kreatív gondolatok is közlekednek, csak éppen ellentétes irányba. Tehát a művészeti nevelés révén lehet egyfajta egészséges, fejlett, érzelmgazdag lelki világot kialakítani a fiatalokban, ami hogyha pozitív gondolkodással, megismerni vágyással párosul, akkor nem önsorsrontó, depresszióba hajló lesz ez a gazdag érzelmvilág, hanem

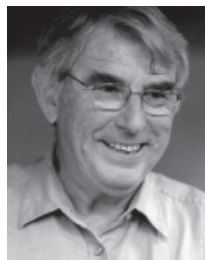

alkotótevékenységben fog megnyilvánulni, akár a tudomány, akár a művészet területén.

– *És egészen biztos, ahogy mindannyian tudjuk, ha valaki pozitív életszemléletű, akkor már az egész élete másként alakul, mert sugárzik, tehát energiákat hoz-visz, a beszélgetések, találkozások során mindannyiunknál az élet. És ezt, a lelket, ugye sokszor hangsúlyoztad, ezt a lelket, ezt a fogékonyságot azt hiszem, művészeti oktatással, tudományos oktatással, de legfőképp emberi tartással lehet gazdagítani.*

– Erkölc- és etikaoktatás, illetve a pedagógus és a szülő példaadása nélkül mindez nem működik. Tehát ami az érzelemgazdagság mellett rendkívül fontos, ez a pozitív gondolkodás, ez máshonnan nem származhat, mint az illető közösséget vagy családot nevelő pedagógusoktól és szülőktől.

2011. október 24.

GRANASZTÓI GYÖRGY

„...a mi nagyon intenzív, zenei-érzelmi kapcsolatunk apámmal, az paradox módon 1956-hoz köthető...”

Évekkel ezelőtt egyik lelkes kortársunk összehozta a 38-asok „klubját”, azokat, akik 1938-ban születtek, és valamilyen területen öregbítették e korosztály hírét. Kezdetben nagy volt a lelkesedés: vacsorák, kiselőadások, színházi programok, sőt egy közös könyv is napvilágot látott *38-ban születünk – Emlékezések, pályaképek* címmel. Itt ismertem meg a professzor urat. Aztán később hivatalos témák is összehoztak bennünket, például a háttérből annak az időzítése, amikor Kocsis Zoltán – nem véletlenül épp a születésnapján! – lett a Corvin-lánc egyik kitüntetettje.

– *Kedves professzor úr, kedves Gyuri, a te kérésed volt, hogy többek között az egyik általad nagyon kedvelt műből mutassunk részletet, ez pedig nem más, mint a Bartók-Kontrasztok. Miért kérted, hogy ezt játsszuk be?*

– Valamikor az ötvenes évek végén volt egy francia könyvkiállítás a Műcsarnokban. És onnan – utólag jöttem rá, hogy bármilyen könyvet el lehetett „lopni” – elvittem néhány könyvet, és nagy lelkiismeret-furdalással kisomfordáltam. Ezek között volt Boulez könyve a kortárs zenéről, és nagyon meglepett, hogy Bartókot milyen rendkívül nagy respekussal emlegette. Ez azért volt számomra újdonság, mert erősen gyanakodtam mindig, hogy itthon azért volt Bartóknak erős ellenszele